

JOHANNES GROHE - GREGOR WURST - ZVJEZDAN STRIKA - HERMANN FISCHER (Hrsg.), *Begegnung der Kirche in Ost und West im Spiegel der synodalen Strukturen, Historisch-theologische Beiträge. Festschrift zum 70. Geburtstag von Petar Vrankić*, EOS Editions Sankt Ottilien, 2017., str. 558.

Prošle 2017. godine izišao je voluminozan Zbornik od 558 stranica u čast sveuč. prof. dr. don Petra Vrankića, u povodu 70. obljetnice njegova života (r. u Glavatičevu 1947.). Izdanje benediktinske opatije EOS Sankt Ottilien u Bavarskoj (biskupiji Augsburg). Uredila četvorica znanstvenika: Johannes Grohe profesor sa Santa Croce iz Rima, Gregor Wurst sa Sveučilišta u Augsburgu te Hermann Fischer i Zvezdan Strika pedagozi također sa Sveučilišta u Augsburgu. Naslov: *Begegnung der Kirche in Ost und West im Spiegel der synodalen Strukturen* - "Susret Crkve na Istoku i na Zapadu u zrcalu sinodalnih struktura". Spomenspis rezultat je dogovora i tvora slavjenikovih profesora, školskih ili nastavnčkih kolega, njegovih studenata i prijatelja. Među njima valja osobito istaknuti kard. Waltera Brandmüllera (r. 1929.), koji je s majčine strane bio protestant do mladičke dobi pa obraćenik, postao katolički svećenik 1953., župnik u Walleshausenu i profesor crkvene povijesti na KBF-u Sveučilišta u Augsburgu od 1971. do 1998. te od 1981. do 1998. član Papinskoga odbora za povijesne znanosti u Rimu, a od 1998. do 2009. predsjednik istoga Papinskog odbora. Od 2010. kardinal pa potom zaređen za biskupa. Pod njegovim je vodstvom dr. Vrankić 1995. obranio habilitacijsku radnju *Religion und Politik in Bosnien und der Herzegowina 1878-1918*, Paderborn, 1998. Značajno je i to da je Vrankić naslijedio Brandmüllera i kao profesora na Sveučilištu od 1998. do 2012. i kao župnika u Walleshausenu do 2017. Vrankić je također bio profesor u Rimu na papinskom sveučilištu Santa Croce, od 1998. do 2004. (str. 527). Brandmüllerov je članak: "Renuntiatio Papae - einige historisch-kanonistische Überlegungen" / Odreknuće Pape - nekoliko povijesno-pravnih promišljanja.

Kada se pogleda Sadržaj ovoga Zbornika (str. XIII-XV), uočava se da je 6 studija hrvatskih auktora: V. Blaževića, J. Gregura, T. Mrkonjića,

Ž. Puljića, Z. Strike i M. Zovkića, a od ukupno 20 znanstvenih članka njih se barem 15 odnosi izravno ili neizravno i na susret Istočne (Pravoslavne) - kao cjeline i Zapadne (Katoličke) Crkve u svjetlu sinodalnih struktura, tj. na ekumenske katoličko-pravoslavne odnose u prošlosti i u sadašnjosti u zrcalu koncilskih dokumenata, pregovora i susreta. Dostojno je i pravedno da tako i bude jer i među Vrankićevim znanstvenim radovima od njih 52 (str. 528-534) barem 30 studija, među kojima i četiri knjige (br. 4, 8, 13 i 17), ima veze s ekumenizmom i koncilskim naporima dviju Crkava, ne računajući ona četiri rada u pripremi (str. 535). Može se nekome učiniti da je to malen broj radova. Ali kako malen, ako se ima u vidu, uza sve druge obveze na Sveučilištima, župi, sudioništvu na međunarodnim simpozijima i u raznim znanstvenim i dobrotvornim društvima, da je to više od 2830 stranica opremljenih gustim znanstvenim bilješkama iz Arhivâ Rima i Pariza, Carigrada i Dubrovnika, Sarajeva, Beča, Budimpešte i Zagreba, ispisanih kroz 40 godina znanstvena proučavanja i objavljivanih na raznim jezicima: hrvatskom, talijanskom, njemačkom, engleskom, španjolskom, poljskom, albanskom... Vrankić je uostalom bio profesor Crkvene povijesti i Ekumenske teologije u Sarajevu od 1979. do 1986. Među tim radovima značajan je i njegov komentar "*Unitatis redintegratio* - Dekret o ponovnoj uspostavi kršćanskoga jedinstva u povijesno-teološkom kontekstu" - objavljen u: *Annuarium Historiae Conciliorum*, 43, 2011., str. 407-444; *Bibliographie*, br. 39 (str. 532).

Ovdje je samo osvrtno na 25 stranica Zovkićeva engleskog teksta u Vrankićevu Zborniku: "Kako su hrvatsko-katolički i srpsko-pravoslavni teolozi prihvatili nauku II. Vaticanuma o istočnim pravoslavnim Crkvama" (str. 449-475). Pod "ekumenizmom" razumije se moderni kršćanski pokret koji uključuje riječi i djela koja vode k jedinstvu kršćanskoga svijeta. Ponajbolji prikaz toga ekumenskoga gibanja predstavljen je upravo u dekretu *Unitatis redintegratio* 1964. na Drugome vatikanskom koncilu, gdje je sudjelovalo i oko 50 promatrača nekatoličkih kršćana.

Drugi vatikanski koncil priznaje apostolsko nasljedstvo i Euharistiju u Pravoslavnoj Crkvi i prema tomu eklezijalnost te Crkve (UR, 14-18). Prvi koji vrjednuju pozitivan odnos Koncila prema pravoslavlju s pravoslavne strane na domaćem terenu jesu beogradski profesori D. Dimitrijević, Č. Drašković, L. Milin, a na katoličkoj strani zagrebački profesori B. Duda, T. Šagi-Bunić, J. Turčinović (Zovkić je doktorirao pod vodstvom Šagija-Bunića na temu "Obnova Crkve prema II. vatikanskom koncilu", 1969.).

U članku se može uočiti struktura hijerarhijskih susreta i teoloških simpozija.

Odnosi Rim - Carigrad: Najznačajnija gesta, povijesna, jest prvi susret Rimskoga pape blaženoga Pavla VI. s carigradskim ekumenskim patrijarhom Atenagorom I. na Bogojavljenje, 6. siječnja 1964. u Jeruzalemu (str. 459). Iste godine u studenome objavljen je Dekret o ekumenizmu, a 7. prosinca dokinuta su izopćenja koja su 910 godina uzajamno visjela nad Rimom i Carigradom.

Godine 1978. na sprovod pape Pavla VI. dolaze delegacije gotovo svih kršćanskih Crkava. Od tada do sada ti su se odnosi između Rima i Carigrada svake godine potvrđivali i učvršćivali: uvijek je jedna visoka delegacija iz Vatikana nazočila proslavi sv. Andrije apostola, zaštitnika Carigrada, 30. studenoga na Fanaru, a druga je delegacija carigradskoga patrijarhata s Fanara nazočila proslavi sv. Petra i Pavla, 29. lipnja u Vatikanu. Rimski Pape pohodili su Carigrad: Pavao VI. 1967., Ivan Pavao II. 1979., Benedikt XVI. 2006. i Franjo 2014. I carigradski patrijarsi Atenagora, Dimitrije i Bartolomej također su posjetili Papu u Vatikanu.

Katoličko-pravoslavni teološki dijalog. Usporedo s tim "dijalogom ljubavi" ili gestama bile su i riječi, jer su se odvijale plenarne sjednice Mješovite međunarodne komisije za teološki dijalog između Katoličke Crkve i Pravoslavne Crkve kao cjeline od 1979. do danas, gotovo 40 godina, ponekad s oduljim kriznim razmacima. Bilo je do sada 14 takvih plenarnih zasjedanja. Zovkić ih donosi 13, str. 460-461 (on je pisao članak za Zbornik 2015.), a 14. zasjedanje održano je u Chietiju u Italiji u rujnu 2016. Nije svako zasjedanje polučilo teološki uradak. Od 1990. prava je kriza u izboru tema. Pravoslavci inzistiraju na raspravama o unijatizmu i prozelitizmu, osobito Rusi kojima je od 1990. godine izmaknulo oko 5 milijuna ukrajinskih grkokatolika koji su bili prisilno sjedinjeni s Pravoslavnom Crkvom Staljinovim dekretom iz 1946. godine, kao i veći dio Ukrajinske pravoslavne Crkve koji je pripadao Moskovskom patrijarhatu. Balamanski dokument iz Libanona 1993. postavio je pravilo: nije više ekumenska metoda ni unijatizam ni prozelitizam, ali povijest se ne može prepravljati po vlastitom ukusu. Nakon toga nastupila je ekumenska kriza bez teološkoga dokumenta do Ravenne 2007. - "Ekleziološke i kanonske posljedice sakramentne naravi Crkve: crkveno zajedništvo, sabornost i auktoritet". A posljednji je dokument iz Chietija 2016.; "Sabornost i prvenstvo u prvom tisućljeću: Prema zajedničkom razumijevanju u službi jedinstva Crkve".

Iako rezultati tih teoloških razgovora kao takvi nikoga ne obvezuju, ipak ovakvim se dijalogom, uz molitvu i dijalog ljubavi, utiru putovi za sutrašnju formu jedinstva između Katoličke Crkve i Pravoslavnih Crkava.

Domaći ekumenizam. Na našoj domaćoj sceni uočljiva su također dva vidika koja Zovkić spominje ili opisuje.

Prvi je aspekt, u vrijeme Jugoslavije, razne geste i susreti najviših vrhova Katoličke Crkve i Srpsko-pravoslavne Crkve od 1964. do 1989. Značajan je ekumenski susret kardinala Franje Šepera i patrijarha Germana Đorića u Srijemskim Karlovcima, 1968. (str. 467). Sve su te geste praćene raznim komentarima, refleksijama, kritikama, a nerijetko su razgovori započinjali od Drugoga svjetskog rata i njegovih žrtava. Ekumenski odnosi između hrvatskih katolika i srpskih pravoslavaca, koji su zajedno živjeli u jednoj državi od 1918. do 1991. opterećeni su političkim napetostima i zlodjelima koja je počinila i jedna i druga strana i u Drugom svjetskom ratu, od 1941. do 1945., kao i u ratu koji je pratio raspad Jugoslavije, od 1991. do 1995.

Međufakultetski katoličko-pravoslavni teološki dijalog. Usporedo s tim gestama i posjetima, uspostavljen je i *drugi aspekt* - dijalog triju teoloških fakulteta: ljubljanskoga, zagrebačkoga i beogradskoga od 1974. do 1990., dakle prije nego je otpočela Međunarodna teološka komisija. Navodimo mjesta, godine i naslove tema:

STIČNA, 1974., "Pastoralni problemi kršćana u Jugoslaviji u odnosu na sakramente, posebno na Euharistiju".

LOVRAN, 1976., "Evangelizacija u našem vremenu i prostoru".

ARANĐELOVAC, 1978., "Crkva u suvremenom svijetu".

LJUBLJANA, 1980., "Duhovni život na našem tlu".

ZAGREB, 1982., "Isus Krist jedini Spasitelj svijeta - navještaj spasenja danas".

STUDENICA, 1984., "Vrijeme Duha Svetoga - vrijeme Crkve".

STIČNA, 1986., "Misterij Crkve i službe u Crkvi".

ĐAKOVO, 1988., "Euharistija u vjeri i životu Crkve".

VRDNIK - FRUŠKA GORA, 1990., "Sakrament Krštenje". Teolozi iz Zagreba molili su da se fruškogorski simpozij odgodi zbog agresije na Hrvatsku. Drugi nisu htjeli to uvažiti, pa tako ni zagrebački KBF nije sudjelovao u tom simpoziju. S nekih su skupova predavanja objavlje-

na u zajedničkim zbornicima, druga samo djelomično u zbornicima, a neka su objavljivana u raznim teološkim časopisima.

Rat od 1991. do 1995. unio je živi nered: prekid ekumenskih simpozija, nastupilo je uzajamno nepovjerenje i druga opterećenja, ne isključujući i razne optužbe. Još su ostali samo kakvi-takvi susreti. Zovkić posvećuje pozornost nekim domaćim katoličkim i pravoslavnim svećenicima koji raspravljaju o potrebnu razlučivanju vjerskih od nacionalnih elemenata (str. 470-472).

U članku se ne spominju susreti i priopćenja katoličke i pravoslavne hijerarhije na području Bosne i Hercegovine. Susreti su održavani naizmjenično, najprije kod pravoslavnog episkopa, pa onda kod katoličkoga biskupa:

Tuzla, 18. ožujka 1998.; Banja Luka, 5. studenoga 1998.;

Sarajevo, 3. srpnja 2000.; Banja Luka, 1. travnja 2003.;

Mostar, 4. studenoga 2003. sa zajedničkim stajalištem o vjeronauku;

Trebinje, 4. studenoga 2004. i Banja Luka, 11. prosinca 2006. I tu se stalo.

Posebno valja istaknuti Zajedničku poruku i čestitku katoličkih biskupa i pravoslavnih episkopa BiH pod naslovom "Slava na visinama Bogu, a na zemlji mir ljudima, miljenicima njegovim!", iz prosinca 2004.

Kriza. Dok nastoji održavati ekumenske odnose, susrete i dijaloge s Katoličkom Crkvom, pravoslavlje, u kojem ima 14 nacionalnih autonomnih i autokefalnih Crkava, doživljava određenu krizu. Poznato je da na Istoku nije bilo općega koncila od 8. stoljeća. Od 1960. pripremao se pravoslavni sabor. Najavljen je i održan 2016. na Kreti. Na njemu je trebalo doći do manifestacije svakovrsna jedinstva između svih 14 Crkava, a dogodio se neočekivan lom: izostale su čak četiri Crkve, i to Patrijarhati: Antiohija, Bugarska, Gruzija i Rusija, koje imaju više klera i vjernika nego svih deset ostalih Crkava.

Zaključak. Ekumenizam je nježna biljka za ove balkanske vjetrometine, elementarne nepogode i česte ratne kovitlace s teškim posljedicama na religioznom i nacionalnom biću. Imajući u vidu da je želja "da svi budu jedno" Isusova molitva te da je to ujedno zadaća koju Bog zadade Isusovim sljedbenicima, ne bi nas smjeli obeshrabrivati promašaji u tolikim pokušajima, jer nije naše postavljati zapreke na putu djelovanja Duha Svetoga, nego biti poslušni Duhu. Postoji u medicini prvo pravilo: *Noli nocere!* - Nemoj da bude gore! Mi smo

u "ranjenoj ekumeni" i trebalo bi poduzeti, prvo pravilo, da ne bude gore, pa koliko bude bolje. Zovkić je kao angažiran svećenik i profesor Svetoga Pisma i ekleziologije na KBF-u u Sarajevu nastojao i nastoji riječju i djelom promicati kršćansko jedinstvo zahvaćajući iz Biblije i Crkvenoga učiteljstva, napose iz dokumenata Drugoga vaticanskog koncila. A polazi mu za rukom tečno predstaviti domaću, nerijetko neodgonetivu situaciju, i europskom čitatelju.

Ratko Perić